

«ΑΥΤΟΠΤΗΣ ΦΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑΣ

στην οδό των ονείρων»

Αρχείο Τάκη Παναρίδη

Ο φωτογράφος Τάκης Παναρίδης έφυγε από τη ζωή το 2010, αφήνοντας κληρονομιά το πλούσιο αρχείο του. Ο συγγραφέας, εκδότης και εραστής της φωτογραφίας Άρης Μαραγκόπουλος, μας φέρνει σε επαφή με αυτό το αρχείο τρία χρόνια μετά, μέσω του βιβλίου *Αυτόπτης φωτομάρτυρας στην οδό ονείρων - Αρχείο Τάκη Παναρίδη* (Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα 2013). Ένα βιβλίο με ιδιαίτερο χαρακτήρα και διττή υπόσταση, που εντοπίζεται στο αυθύπαρκτο του φωτογραφικού και λογοτεχνικού του μέρους. Πρόκειται για ένα φωτογραφικό λεύκωμα που ζωντανεύει μια ολόκληρη εποχή (1960-1975) και ταυτόχρονα μια γραπτή ιστορική αναδρομή στην εποχή αυτή. Με αφορμή το αρχείο Παναρίδη, ο Άρης Μαραγκόπουλος μιλάει για τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στην μετεμφυλιακή Ελλάδα του εξήντα, παρουσιάζοντας την αντανάκλασή τους μέσα στο νεογέννητο λαϊκό τραγούδι της εποχής. Μιλάει για μία αγαπημένη του τέχνη, τη φωτογραφία και αναδεικνύει την άμεση σχέση της με τη μνήμη και την αθανασία. Μα πάνω απ' όλα, μιλάει για όσα δεν βλέπει, αλλά νιώθει κανείς κοιτάζοντας τις φωτογραφίες αυτές. Πράγματα που δεν αποτυπώνονται στο χαρτί, όπως, για παράδειγμα, η μουσική. Ωστόσο, ο συγγραφέας, editor και σχεδιαστής του βιβλίου, δεν σταματά εκεί. Επιχειρεί και μια πρώτη φωτογραφική εκτίμηση και ανάλυση της δουλειάς του δημιουργού, εστιάζοντας «στο ύφος, στο αισθητικό τους μέρος και στο μύθο που πλάθει το ύφος αυτό, στοιχεία που», όπως ο ίδιος γράφει, «επέτρεψαν στις φωτογραφίες του Τάκη Παναρίδη να «διαβαστούν» μέσα από τις συνεχείς αναδημοσιεύσεις τους, ως παράθυρα προς μια συγκεκριμένη εποχή».

Ο Τάκης Παναρίδης έσωσε από τη λήθη ιστορικές στιγμές «του ελληνικού τραγουδιού και των θεαμάτων μιας θρυλικής εποχής». Οι στιγμές αυτές δεν περιορίζονται σε όσες θα μπορούσε να απαθανατίσει στο πλαίσιο των επαγγελματικών του καθηκόντων, ως φωτορεπόρτερ αρχικά και επίσημος φωτογράφος της Columbia στη συνέχεια, αλλά συμπεριλαμβάνουν και εκείνες που έζησε με αφορμή τη προσωπική του σχέση με τους ποιητές, τους συνθέτες, τους ερμηνευτές, τους μουσικούς. Ο Παναρίδης ήταν «αυτόπτης φωτομάρτυρας» της εποχής του, όπως ο ίδιος αυτοχαρακτηρίζεται, γιατί «η οδός ονείρων» ήταν τόπος που αγαπούσε πριν η τύχη τον φέρει σε επαφή μαζί του. Μεγαλωμένος σε μια οικογένεια με γονείς καλλιεργημένους, φιλότεχνους και φιλόμουσους, περνά από πολύ μικρός τη ζωή του μέσα στα θεάματα και ακούσματα της εποχής του '40 και '50. Έτσι, ο χώρος στον οποίον αποφασίζει να κινηθεί, επιλέγοντας τη φωτογραφία ως το δικό του μέσο έκφρασης, είναι χώρος οικείος. Ξεκινά ως μαθητευόμενος στους «Ηνωμένους Φωτορεπόρτερς», κάνοντας στην ουσία δουλειά κλητήρα και μαθαίνοντας στα κρυφά

πώς δουλεύουν οι φωτογραφικές μηχανές της εποχής, μέχρι να του δοθεί επίσημα η ευκαιρία να χρησιμοποιήσει μία από αυτές. Πρόκειται για τη ROLIFLEX του εργοδότη του, Δημήτρη Φλώρου, ο οποίος του την εμπιστεύεται ζητώντας να φωτογραφήσει, στο κέντρο «Πιγκάλς», το γλέντι του Παναθηναϊκού που μόλις είχε κατακτήσει το κύπελλο. Έτσι, ο Τάκης Παναγίδης το 1955, σε ηλικία 20 ετών, αναλαμβάνει το πρώτο του φωτορεπορτάζ. Πηγαίνοντας ωστόσο στο κέντρο, δεν φροντίζει να τραβήξει μόνο τις δυο-τρεις πόζες από το τραπέζι με το κύπελλο και να φύγει, όπως έλεγε η εντολή του Φλώρου, αλλά ακολουθεί την καρδιά του. Γεμίζει τα ένα και μισό δωδεκάρια φιλμ του με τους μουσικούς του μαγαζιού και, κυρίως, με τον Μανώλη Χιώτη που τον μαγεύει με το παίξιμό του, αψηφώντας τις συνέπειες, οι οποίες παραλίγο να του στερήσουν τη θέση του. Ο Χιώτης όμως τον σώζει, αφού πληρώνει τις φωτογραφίες, οι οποίες του αρέσουν, μετατρέποντας τον όλεθρο σε επιτυχία, την πρώτη της καριέρας του. Η πόρτα έχει ανοίξει. Η αγάπη του για τη μουσική, ο αυθορμητισμός του και ο ανεπιτήδευτος τρόπος που φωτογραφίζει οδηγούν τον χαρισματικό επιχειρηματία Τάκη Λαμπρόπουλο να τον προσλάβει στη δισκογραφική εταιρεία Columbia και, στη συνέχεια, τον κόσμο της μουσικής και του θεάματος να τον αποδεχθεί ως δικό του κομμάτι.

Ο Παναγίδης φωτογραφίζει σε κάθε χώρο όπου χτυπά η καρδιά της Ελλάδας, επίσημο ή ανεπίσημο, δημόσιο ή ιδιωτικό. Στις συναυλίες, στα φεστιβάλ, στα κέντρα, στους διαγωνισμούς τραγουδιού, στα θέατρα, στις μουσικές, στις πρόβες, στα παρασκήνια, στα σπίτια των συνθετών, ερμηνευτών και ποιητών της εποχής, αλλά ταυτόχρονα φωτογραφίζει και στα συλλαλητήρια, στις πορείες, στα γήπεδα. Οι φωτογραφίες του αποτυπώνουν τους πρωταγωνιστές, την ατμόσφαιρα και τις αλλαγές μιας περιόδου που αποτελεί σταθμό, ειδικά στο ελληνικό τραγούδι, αφού για πρώτη φορά οι καταστάσεις της βασανισμένης από τον πόλεμο, τον εμφύλιο, τις πολιτικές αναταραχές και τις στερήσεις ελληνικής κοινωνίας, βρίσκουν διέξοδο σε ένα αυθεντικό λαϊκό είδος μουσικής μακριά από το «τουριστικό και εθνικιστικό φολκλόρ» όπως γράφει και ο Άρης Μαραγκόπουλος. Ο Χατζηδάκης που κυριαρχεί στη μουσική σκηνή της εποχής και ο Θεοδωράκης που επιστρέφει από το Παρίσι και κάνει τη θριαμβευτική είσοδό του στο λαϊκό τραγούδι, είναι δύο από τους βασικούς πρωταγωνιστές των φωτογραφιών του Παναγίδη και τα σύμβολα της νέας ελληνικής μουσικής, που είναι πλέον πραγματικότητα. Το μουζούκι παίζει για πρώτη φορά ως σολίστ με την ορχήστρα, οι στίχοι του Ρίτσου και του Ελύτη βρίσκονται στα χείλη κάθε Έλληνα. Ο Παναγίδης φωτογραφίζει όμως εξίσου τον Ξαρχάκο και τον Λοΐζο, τον Ελύτη, τον Ρίτσο, τον Χιώτη, τον Τσιτσάνη, τον Ζαμπέτα, τον Μπιθικότση, τη Μαίρη Λίντα, την Πόλυ Πάνου, τη Σωτηρία Μπέλλου, τον Καζαντζίδη, τη Μοσχολιού, τον Διονυσίου, τη Μαρινέλλα, τον Πουλόπουλο, τον Βοσκόπουλο, τον Κόκοτα, τον Νταλάρα, τον Μητσιά, τη Γαλάνη, τον Πλέσσα, τον Βογιατζή αλλά και τον Κατράκη, τον Αλεξανδράκη, τη Μερκούρη, τη Βουγιουκλάκη, την Καρέζη, τη Ναθαναήλ, τον Κούρκουλο, τον Χορν, τη Λάσκαρη, τον Κωνσταντάρα, τον Παπαμιχαήλ και πολλούς άλλους.

Κοιτάζοντας τις φωτογραφίες του λευκώματος, εκτός από τις πληροφορίες για την κοσμική ζωή, τον περιβάλλοντα χώρο, τους δρόμους, τα θέατρα, τα σπίτια, τα στούντιο, το ντύσιμο και το στυλ της εποχής, παρατηρούμε στην πλειοψηφία των φωτογραφιζόμενων, ακόμη και σε στιγμές που δεν έχουν αντιληφθεί τον φακό, αυτό που συγγραφέας χαρακτηρίζει ως «Μια κάποια μελαγχολία» και, επιχειρηματολογώντας, το αναγάγει σε χαρακτηριστικό εκείνης της περιόδου. Αυτό το στοιχείο από μόνο του, αποδεικνύει –πέρα από την αδιαμφισβήτητα τεκμηριωτική– και την καλλιτεχνική αξία του αρχείου Παναρίδη. Η ανασφάλεια, η ταπεινότητα, ο προβληματισμός, τα συγκρατημένα χαμόγελα και το μελαγχολικό βλέμμα, ακόμα και στα μάτια ανθρώπων που αποτελούν ινδάλματα, δίνουν μορφή στις δυσκολίες εκείνων των χρόνων, που η Ελλάδα προσπαθεί να σηκώσει κεφάλι και να οραματιστεί ένα καλύτερο μέλλον. Ολοκληρώνοντας το οδοιπορικό στις σελίδες του βιβλίου με οδηγό τις ασπρόμαυρες φωτογραφίες του Τάκη Παναρίδη, θα έλεγα ότι ολοκληρώνεται όχι μόνο η φωτοβιογραφία της «θρυλικής» εκείνης εποχής, αλλά και η αυτοβιογραφία ενός ανθρώπου που έζησε, με όλο του το είναι, τον παλμό της. Ενός ανθρώπου αυθεντικού και ευαίσθητου, που με τα χαρακτηριστικά του αυτά κέρδισε τον Άρη Μαραγκόπουλο και τον ώθησε να ταξιδέψει πίσω στο χρόνο, μέσω της συγκίνησης που προσφέρει μια βιοματική απεικόνιση.

Εφημ. Θεσσαλία, 27.04.2014, Νατάσα Καρακατσάνη

